

УДК 339.13:663.8:338.124.4(477)

К. Ю. Соколюк,

к. е. н., доцент, докторант, старший науковий співробітник відділу ринкових механізмів та структур, ДУ "Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0758-6468>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.12.79

ІДЕНТИФІКАЦІЯ РЕЛЕВАНТНОГО РИНКУ СОКОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ЙОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

K. Sokoliuk,

PhD in Economics, Associate Professor, Doctoral Candidate, Senior Research Fellow,
Department of Market Mechanisms and Structures, State Institution "Institute of Market
and Economic-Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine"

IDENTIFICATION OF THE RELEVANT MARKET FOR JUICE PRODUCTS AND ANALYSIS OF ITS DEVELOPMENT TRENDS UNDER WARTIME CONDITIONS

У статті розглянуто сучасні підходи щодо ідентифікації релевантного ринку сокової продукції в Україні за умов економічної нестабільності, спричиненої воєнними діями. Досліджено сучасні теоретико-методологічні підходи до визначення меж ринку, які базуються на сукупності товарних, географічних і функціональних критеріїв, а також особливостях конкурентного середовища. Надано характеристику структури вітчизняного ринку соків: визначено обсяги виробництва, імпорту та експорту, рівень споживання, основні канали збуту, ідентифіковано основних суб'єктів ринку та особливості їх взаємодії. Виявлено, що воєнні дії спричинили значні порушення логістичних ланцюгів, руйнування інфраструктури, втрату сировинних ресурсів і зменшення платоспроможного попиту. Проведено аналіз стратегій адаптації підприємств, зокрема релокації виробництва, оптимізації витрат, переорієнтації на внутрішній ринок, розвитку онлайн-продажів, впровадження нових форм кооперації з локальними виробниками сировини. Окреслено тенденції щодо зміщення попиту у бік натуральної продукції із тривалим терміном зберігання, появи нових ринкових сегментів і форм ритейлу. Обґрунтовано напрями державної підтримки даного ринку: надання податкових пільг, інвестиційних гарантій, доступу до фінансування, розвитку кластерних структур, стабілізації внутрішнього споживчого ринку. Результати можуть бути використані для прийняття управлінських рішень, формування економічної політики, розробки стратегій сталого розвитку галузі в умовах кризи та повоєнного відновлення.

This article comprehensively investigates the complex process of identifying the relevant market for juice products in Ukraine, particularly under conditions of prolonged economic instability triggered by ongoing military conflict and its wide-ranging effects. It critically examines modern theoretical and methodological approaches to defining the boundaries of this market, which are based on a multifaceted combination of product-related, geographic, and functional criteria, alongside specific characteristics of the highly competitive environment. The study provides an in-depth characterization of the structure of the domestic juice market by analyzing production volumes, import and export data, consumption trends, primary sales channels, detailed profiles of key market participants, and the evolving dynamics of market shares. The analysis reveals that the military actions have caused severe disruptions in logistical chains, widespread destruction of essential infrastructure, depletion and fragmentation of raw material resources, and a significant decrease in consumer purchasing power across the country. The article thoroughly analyzes various strategic adaptation measures adopted by enterprises, including the relocation and decentralization of production facilities, comprehensive cost optimization strategies, strategic reorientation toward the internal market, accelerated development of online sales channels, and the establishment of innovative forms of cooperation with local raw material producers. The study highlights

emerging trends such as a growing consumer preference shift toward natural and preservative-free products with extended shelf life, the appearance of new niche markets, and the diversification of retail formats and distribution methods. The article substantiates priority directions for government support, including the provision of targeted tax incentives, investment guarantees, enhanced access to affordable financing, fostering the development of industry cluster structures, and measures aimed at stabilizing the internal consumer market. The results of this research can be effectively used to inform managerial decision-making processes, shape economic policy, and assist in the development of sustainable growth strategies for the juice industry amid ongoing crisis conditions and during the post-war recovery phase.

Ключові слова: Ідентифікація релевантного ринку, ринок сокової продукції, економічна нестабільність, вплив війни, межі ринку, конкуренція, виробництво і споживання, логістичні порушення, адаптація підприємств, внутрішній ринок, онлайн-продажі, співпраця з виробниками, споживчі тенденції, натуральна продукція, державна підтримка, податкові пільги, повоєнне відновлення.

Key words: Relevant market identification, juice products market, economic instability, impact of war, market boundaries, competition, production and consumption, logistics disruptions, enterprise adaptation, domestic market, online sales, cooperation with producers, consumer trends, natural products, state support, tax incentives, post-war recovery.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах тривалої військової агресії та пов'язаної з нею економічної нестабільності в Україні виникає гостра необхідність чітко ідентифікувати релевантний ринок сокової продукції, задля подальшої оцінки поточного стану та визначення перспектив його розвитку в період повоєнного відновлення. Визначення меж ринку за товарними, географічними та функціональними критеріями ускладнюється через порушення логістичних ланцюгів, зміну споживчих пріоритетів і перебудову конкурентного середовища. Відсутність комплексного аналізу ринку в цих умовах ускладнює формування ефективних стратегій підприємств та державної політики, спрямованої на стабілізацію і розвиток галузі.

Розв'язання зазначеної проблеми є актуальним як з наукової, так і з практичної точок зору. Науково, це дозволяє вдосконалити теоретико-методологічні підходи до визначення меж ринку в умовах кризових явищ та змінної конкуренції.

Практично, результати дослідження сприяють розробці адаптивних стратегій для підприємств, які враховують нові виклики — від перебудови виробництва до цифровізації збуту, а також формуванню ефективних заходів державної підтримки, що забезпечать стабілізацію внутрішнього ринку та підтримку сталого розвитку галузі у період війни та післявоєнного відновлення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання ідентифікації релевантного ринку та аналізу його розвитку у контексті економічних криз і військових конфліктів останнім часом привертають значну увагу науковців. У міжнародній літературі широко застосовуються комплексні підходи до визначення меж ринку, що базуються на поєднанні товарних, географічних та функціональних критеріїв [24; 25].

Особливу увагу приділяють впливу зовнішніх шоків на логістичні ланцюги та зміну структури попиту [26; 27].

В українських дослідженнях останніх років розглядаються питання адаптації підприємств до воєнних та економічних викликів, зокрема в агропродовольчому секторі [28; 29].

Відзначається зростання інтересу до розвитку внутрішнього ринку та цифрових каналів збуту, що відповідає світовим трендам [19]. Однак, незважаючи на значну увагу до загальних тенденцій, існує дефіцит цілісних досліджень ринку сокової продукції в умовах війни, що ускладнює розробку спеціалізованих стратегій та державних програм підтримки.

Таким чином, актуальність дослідження полягає у поєднанні теоретичних підходів із практичним аналізом конкретного сектору економіки в кризових умовах, що дозволяє розробити ефективні рекомендації для стейкхолдерів галузі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою дослідження є визначення релевантного ринку сокової продукції в Україні в умо-

Таблиця 1. Територіальні (географічні) і товарні межі ринку сокової продукції

Межі	Класифікаційні ознаки	Видові характеристики
Територіальні	Здатність до переміщення (попиту, пропозиції)	Загальнодержавний ринок
Товарні межі ринку	КВЕД-2010	10.32 Виробництво фруктових і овочевих соків Цей клас включає: виробництво фруктових і овочевих соків, натуральних, купажованих Цей клас також включає: виробництво концентратів зі свіжих фруктів і овочів
	Види соків та сокової продукції, що імпортується / експортується з України (статистична звітність) УКТЗЕД	2009 Соки з плодів або горіхів (включаючи виноградне сусло та кокосову воду) та соки овочеві, незброжені та без додання спирту, з доданням або без додання цукру чи інших підсолоджувальних речовин: 2009 89 99 10 – концентровані; 2009 89 99 20 – сік банановий, натуральний (невідновлений), заморожений або консервованій асептичним способом, в ємкості, масою нетто понад 190 кг, вартістю понад 30 євро за 100 кг маси нетто. 2009 89 99 90 – інші
	Відповідно до ДСТУ	Натуральні соки, концентровані соки, соки з м'якоттю, нектари, морси, суміші соків, газовані сокові напої, сухі концентрати соків

Джерело: сформовано автором за [1–5].

вах воєнної кризи та аналіз ключових тенденцій його розвитку в умовах повоєнного відновлення. Для досягнення мети поставлено такі завдання, як: дослідження теоретико-методологічні підходів до визначення меж ринку в умовах нестабільності; характеристика структури та динаміки ринку соків; аналіз впливу воєнних дій на логістику, ресурсну базу і споживчий попит; вивчення адаптаційних стратегій підприємств; визначення змін у споживчих пріоритетах та виникнення нових ринкових сегментів; обґрунтування напрямів державної підтримки для стабілізації та розвитку галузі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ринок сокової продукції трансформується в умовах війни і має стійкий попит завдяки зростанню інтересу споживачів до здорового харчування, натуральних продуктів і різноманітності смаків.

Сокова продукція підлягає сертифікації для відповідності стандартам якості, таким як натуральність, відсутність штучних добавок та вміст поживних речовин.

Ринок сокової продукції відноситься до загально-державного ринку відповідно до територіальних меж. Товарні межі визначаються

відповідно до Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, КВЕД, УКТЗЕД та відповідно до класифікації наведеної у ДСТУ та інших нормативно-правових документах (Табл. 1).

Ринок сокової продукції є, насамперед, кінцевим ринком із орієнтацією на споживача. Тому при визначенні факторів та умов його розбудови та відтворення у повоєнний період необхідно аналізувати споживчий попит. Основним напрямом даного аналізу має бути вивчення споживчої поведінки індивідуального споживача як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. Досліджуваний ринок функціонує в системі вертикально-суміжних ринків, а саме: нижньосуміжними ринками є ринок винограду, плодово-ягідної продукції та ринок овочів (ринок сільськогосподарської сировини); верхньосуміжні ринки — це ринок соків та сокових напоїв, дитячого харчування та десертів і йогуртів (використовується соковий концентрат).

До сокової продукції належать різні види напоїв і концентратів, виготовлених з фруктів, овочів або ягід. Вона класифікується за складом, технологією виробництва та ступенем обробки, що і визначає товарні межі ринку. Ос-

Таблиця 2. Основні категорії сокової продукції

№	Категорії		Опис
1.	Натуральні соки	Свіжовичавлені соки (фреші)	виготовляються безпосередньо перед споживанням, без термічної обробки
		Пастеризовані соки	піддаються термічній обробці для збільшення терміну зберігання
2.	Відновлені соки		Виготовляються з концентратів шляхом додавання води до натурального рівня вмісту. Це найбільш поширений вид соків у промисловому виробництві
3.	Концентровані соки		У таких соках видаляється частина води, що полегшує транспортування та зберігання.
4.	Соки з м'якоттю		Містять подрібнену м'якоть фруктів або овочів, що надає напою густішої консистенції.
5.	Нектари		Містять від 25% до 50% соку, розведеного водою, і можуть включати цукор або підсолоджувачі
6.	Морси		Традиційний напій на основі соку, води та цукру, іноді із додаванням меду чи спецій.
7.	Суміші соків		Поєднують кілька видів фруктів, овочів чи ягід для створення унікального смаку
8.	Газовані сокові напої		Містять сік у поєднанні з газованою водою, часто з додаванням цукру та ароматизаторів
9.	Сухі концентрати соків		Порошкоподібна форма, що використовується для приготування напоїв шляхом розчинення у воді

Джерело: узагальнено автором за даними [12—17].

новні категорії сокової продукції наведено у табл. 2.

Війна негативно позначилась на розвитку ринку як плодово-ягідних культур і винограду так і на ринку овочевих (гарбуз, помідори та селера). Зокрема, у 2022 році відбулося скорочення валового виробництва плодово-ягідних на 3,84% відносно 2021 року, а у 2023 тенденція збереглася (окрім яблук) й скорочення становило уже 5,34% відносно 2022 року. Щодо овочевих культур - удвічі скоротився валовий збір помідор (-49,66%). Позитивним є те, що у 2023

році бізнес адаптувався до викликів і приріст валового збору відносно 2022 року становив 38,11%.

Такі негативні тенденції вплинули й на виробництво сокової продукції у 2022 році — відбулося скорочення на 4,8% (табл. 3).

Попри воєнні дії, яблучний сік залишається важливим експортним продуктом, демонструючи зростання у 2023 році. Яблучний концентрат залишається ключовим експортним продуктом. У 2022 році Україна експортувала 127 тис. тонн соків, із яких 97% становив яблучний концентрат. У 2023 році попит на нього зберігався, особливо в країнах ЄС, таких як Польща та Австрія.

Через воєнні дії та економічну нестабільність в Україні в 2022—2023 роках загальні обсяги виробництва соків зменшилися. Особливо це відчутно в сегменті томатного соку, де

спостерігався спад через складнощі з вирощуванням овочів у постраждалих регіонах. Незначне падіння обсягів у 2022 році для всіх категорій пояснюється труднощами з логістикою та сировиною, але в 2023 році почалося відновлення виробництва.

Задля розрахунку ємності та ступеня відкритості ринку переведемо виробництво із л у т (табл. 4). Для цього приймем за основу густину фруктового соку, що становить 1,03—1,05 л/кг. Тобто, в середньому одна тонна соку це 960 л.

Таблиця 3. Обсяги виробництва сокової продукції за видами, млн л

Назва соку	Роки								Темп росту, %	
	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Сік томатний, млн л	44,1	44,2	47,3	45,4	41,8	37,3	36,0	35,5	-3,5	-1,4
Сік яблучний, млн л	86,1	74,0	105,9	100,6	63,4	97,6	89,0	92,0	-8,8	+3,4
Суміші соків фруктових та овочевих, млн л	188,6	186,8	184,3	188,6	171,5	198,4	195,0	193,0	-1,7	-1,0
Сік із будь-якого одного виду фрук- тів, горіхів або овочів, незброджений та без додавання спирту (крім апельсинового, грейпфрутового, ананасового, томатного, виноградного та яблучного соків) неконцентрований, млн л	67,2	69,9	75,8	70,8	65,9	76,3	70,0	71,5	-8,3	+2,1
РАЗОМ	386	374,9	413,3	405,4	342,6	409,6	390	392	-4,8	+0,5

Джерело: узагальнено автором за даними [21—23].

За останні 5 років зберігається тенденція до нарощування обсягів імпорту. Якщо у 2019 році він становив 75 млн л, то у 2023 уже 100 млн л, що у % до виробництва складає 24,3% (див. табл. 5). Показник ступеня відкритості ринку становить 27,8, що менше 40% та свідчить про те, що територія держави є географічними (територіальними) межами ринку сокової продукції [24].

Ринок сокової продукції України, попри виклики війни, демонструє адаптацію та стійкість, спираючись на зростаючий попит споживачів на натуральні продукти та різноманітність смаків. Основні категорії продукції класифікуються за технологією виробництва, складом і ступенем обробки, що формує товарні межі ринку. Визначення його географічних і товарних меж, згідно з чинними нормативними документами, свідчить про його національний характер із певною відкритістю для імпорتنих та експортних операцій.

Воєнні дії негативно вплинули на обсяги виробництва сировини, зокрема фруктів, ягід та овочів, що є основою для виробництва соків. Водночас, попит на українську продукцію, особливо яблучний концентрат, зберігся на міжнародних ринках, зокрема в ЄС. У 2023 році спостерігається поступове відновлення виробництва, хоча рівень імпорту та ступінь відкритості ринку продовжують зростати.

Ринок сокової продукції України протягом 2014—2023 років зазнав значних змін, пов'яза-

Таблиця 4. Ємність і ступінь відкритості українського ринку сокової продукції, млн л

Показник	Роки					Темп росту, %	
	2019	2020	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
1. Виробництво	425,67	359,73	430,08	409,5	411,6	-4,79	+0,51
2. Імпорт	75	82	90	95	100	+5,56	+5,26
у % до виробництва	17,62	22,79	20,93	23,20	24,30	+10,86	+4,73
3. Експорт	120	110	130	140	145	+7,69	+3,57
у % до виробництва	28,19	30,58	30,23	34,19	35,23	+13,10	+3,04
4. Ємність ринку (1+2-3)	380,67	331,73	390,08	364,5	366,6	-6,56	+0,58
5. Ступінь відкритості ринку, %	19,70	24,72	23,07	26,06	27,28	+12,96	+4,66

Джерело: розраховано автором за статистичними даними [10—14, 21—23].

них як з внутрішніми, так і з зовнішніми факторами. Цей період охоплює політичні та економічні кризи, війну з росією, зміни споживчих вподобань, а також технологічні інновації. Окрім того, значний вплив справило й те, що знищення садів та багаторічних насаджень призвело до скорочення сировинної бази, якість та достатність якої має прямий вплив на ринок сокової продукції. Після подій 2014 року ринок соків скоротився на 1/4. Якщо у 2012 році обсяги виробництва становили 452 тис. тонн, то у 2015 році — 353,8 тис. тонн, тобто показник скоротився на 21,7% (табл. 5).

В Україні ринок сокової продукції домінують кілька великих виробників, а яблучний концентрат залишається ключовою позицією як затребуваний товар на внутрішньому та зовнішньому ринках. За даними станом на 2021 і 2023 роки, до ТОП-10 входять такі компанії: Galicia

Таблиця 5. Динаміка виробництва соку в Україні за 2014—2023 роки

Рік	Обсяг виробництва соку (тис. тонн)	Відхилення від попереднього періоду (+/-)	Короткий опис тенденції
2014	697,4	-	Зниження через втрату ринків збуту (зокрема, РФ) та економічну кризу
2015	353,8	-343,6	Падіння на ~50% через девальвацію гривні та зменшення купівельної спроможності
2016	375-400	+33,7	Відновлення попиту на дитячі та органічні соки
2017	400-420	+22,5	Стабільність завдяки преміум-сегменту та внутрішньому ринку
2018	430	+20,0	Легке зростання через інтерес до екологічних продуктів
2019	450	+20,0	Збільшення експорту сокових концентратів, особливо яблучного
2020	384	-66,0	Спад через пандемію COVID-19, зниження експорту
2021	420	+36,0	Відновлення завдяки високому врожаю яблук
2022	300	-120,0	Значне скорочення через війну, руйнування виробничих потужностей
2023	320	+20,0	Початок стабілізації ринку, акцент на внутрішній попит

Джерело: розраховано автором за [10—14].

Таблиця 6. Основні українські виробники сокової продукції за 2021–2023 рр. за обсягами виробництва

Рік	Виробник	ТМ	Асортимент	Середній обсяг виробництва	Примітки (територіальна та товарна спеціалізація)
2021	T.B.Fruit	Galicia	Яблучний концентрат, натуральні соки	220,300 тонн	98% продукції експортується, лідер з експорту
2021	PepsiCo	Сандора, Садочок	Апельсиновий, томатний, мультифрукт	18-20 млн літрів	Широкий асортимент для масового ринку
2021	Аврора	Cherry Merry	Яблучно-гарбузовий, натуральні соки	Дані не вказані	Спеціалізація на прямих віджимах
2023	Вітмарк-Україна	Наш Сік	Яблучний, морквяний, мультифрукт	14 млн літрів	Стабільні поставки на внутрішній ринок
2023	Коник	Коник	Яблучний, імбирно-фруктовий	12 млн літрів	Продукти з натуральних компонентів
2023	Гадз	Galicia	Фруктові соки, органічні соки	18-22 млн літрів	Продовження розвитку екологічно чистих соків
2023	Триада-МК	Miriada fruits	Яблучно-чорничний сік	Дані не вказані	Спеціалізація на купажованих соках
2023	Новоукраїнське	Радішка	Яблучно-морквяний, овочеві суміші	Дані не вказані	Орієнтація на здорове харчування
2023	Агрокомплекс	Happy Apple	Яблучні соки	Дані не вказані	Соки прямого віджиму
2023	Екосфера	Екосфера	Екологічні фруктові соки	Збільшення продажів на 155%	Продукція для внутрішнього ринку
2023	Аграна	Agrana	Яблучний концентрат	8 млн літрів	Як для внутрішнього так і для зовнішнього ринку

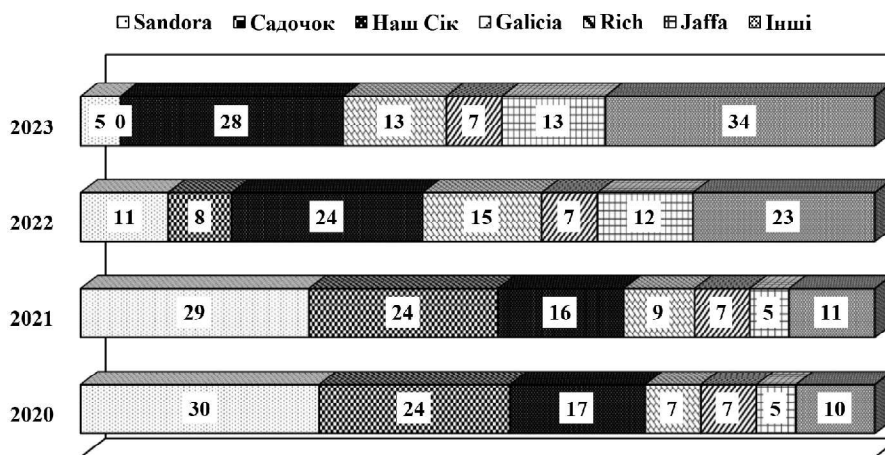
Джерело: сформовано автором за [16–18].

(T.B.Fruit), Вітмарк-Україна (ТМ "Наш Сік"), PepsiCo (ТМ "Сандора", "Садочок"), Гадз та Коник як Галіція, Гадз, Коник, Вітмарк та інші, які зосереджують виробництво на екологічно чистих соках прямого віджиму і активно розвивають асортимент із додаванням ягід та фруктів (наприклад, яблучно-чорничний або яблучно-морквяний соки) (табл. 6).

У 2021 році компанія Galicia виробляла близько 220,300 тонн концентрованого соку на рік, із яких 98% йшло на експорт, особливо до країн Європи. Компанія "Вітмарк-Україна" стабільно збільшує обсяги виробництва натураль-

них соків, зокрема яблучного та морквяного, орієнтуючись на внутрішній попит [16].

Згідно з оцінками маркетингових агентств, споживання соків в Україні поступово зростає, і покупці віддають перевагу сокам у середньому та високому ціновому сегменті, що виготовлені за технологіями прямого віджиму та з мінімальним додаванням цукру й консервантів. Це особливо характерно для преміум-брендів, як Galicia та продукції інших виробників, що орієнтуються на натуральність [13]. Дані виробники активно займають значну частку ринку завдяки інноваційним підходам, використанню

Зміна структури ринку за основними брендами, %

Рис. 1. Зміна товарної структури соків за основними брендами за 2020–2023 рр.

Джерело: сформовано автором за [16].

Таблиця 7. Топ 10 українських виробників натуральної сокової продукції

Рік	Виробник	ТМ	Асортимент	Особливості виробництва
2021	ТОВ «Аврора»	Cherry Merry	Яблучно-гарбузовий сік	Прямий віджим, без добавок
2021	ТОВ «Новоукраїнське»	Радішка	Яблучно-морквяний сік	Натуральний, без консервантів
2021	ТОВ «Фреш Фрут Про»	Meleto	Яблучний сік	Екологічний, прямий віджим
2021	ФГ «Еко-край»	Еко-край	Яблучний сік	Виготовлення з локальної сировини
2021	ФГ «Валентина»	Валентина	Яблучно-полуничний сік	Натуральний, ягоди та фрукти
2021	ТОВ «Триада-МК»	Miriada fruits	Яблучно-чорничний сік	Без консервантів, прямий віджим
2021	ТОВ «Агрокомплекс»	Happy Apple	Яблучний сік	З екологічно чистих яблук
2021	СФГ «Промінь»	Промінь	Яблучний сік	Натуральний, без домішок
2021	ФГ «Агросвіт-СВ»		Яблучно-імбирний сік	Спеціальні рецептури
2023	Радішка	Радішка	Яблучний сік з овочами та ягодами	Без добавок, натуральний

Джерело: сформовано автором за [16—18].

локальних фруктів та орієнтації на здорове харчування, що відповідає запитам сучасних споживачів.

Українські виробники та посередники на ринку сокової продукції у складних соціально-економічних умовах, здійснюють ряд заходів як виробничого так і маркетингового характеру задля стабільної роботи. Операторами ринку використовується велика кількість інструментів маркетингової комунікації, які можуть підвищити конкурентоспроможність підприємства, представляючи переваги підприємства або його продукту над конкурентами на Інтернет-ринку. Основними формами просування підприємства в Інтернеті є, в першу чергу, сайт підприємства, зовнішня діяльність компанії в мережі та просування бренду в Інтернеті, Rich-media [15].

За умов, у яких наразі функціонує економіка країни, та аграрного сектору зокрема, все більш гостро постає питання глибинної переробки більшості плодів, у тому числі ягід та фруктів. Наявна виробнича потужність підприємств дозволяла ефективно переробляти надлишки тих же яблук у соки та експортувати їх за кордон. Війна спровокувала істотні зрушення у галузі переробки, зокрема відбулася зміна лідерів на ринку сокової продукції [16] (рис. 1). Для прикладу, у 2022—2023 роках скоротив обсяги виробництва бренд Sandora (що працю-

вав на той час на ринку росії) та був вимушений залишити ринок. Його частку у 2022 році почали завойовувати інші національні виробники соків. Такий тимчасовий вихід бренду Sandora (у 2023 році знову почав працювати на ринку) призвів до зростання обсягу продажів у таких брендів як "Наш сік", Jaffa, Galicia [16].

На ринку сокової продукції сформувались споживчі вподобання саме до натуральних та органічних продукції. Основними компаніями, які отримали визнання на ринку за ці роки, є ті, що здебільшого займаються виробництвом натуральних соків прямого віджиму, часто з екологічних продуктів без додавання консервантів чи штучних добавок (табл. 7).

Дані за 2023 рік свідчать про те, що український ринок продовжує підтримувати виробників, які роблять акцент на здорових, екологічних та натуральних соках. Основними напрямками залишається виробництво яблучного соку та купажованих соків з іншими фрук-

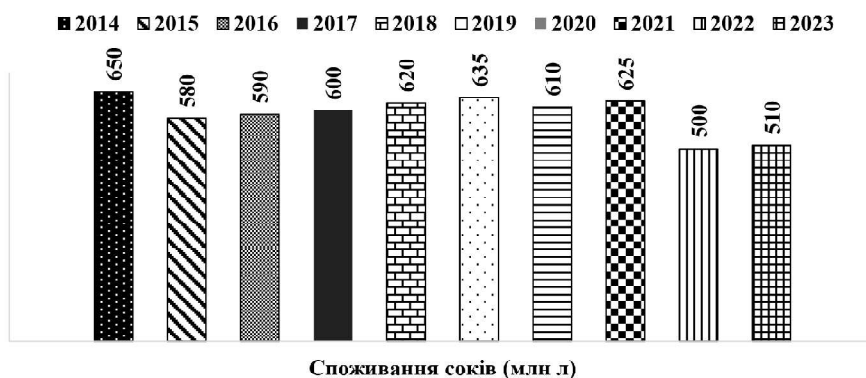

Рис. 2. Споживання соків в Україні (млн літрів)

Джерело: сформовано автором за даними [7].

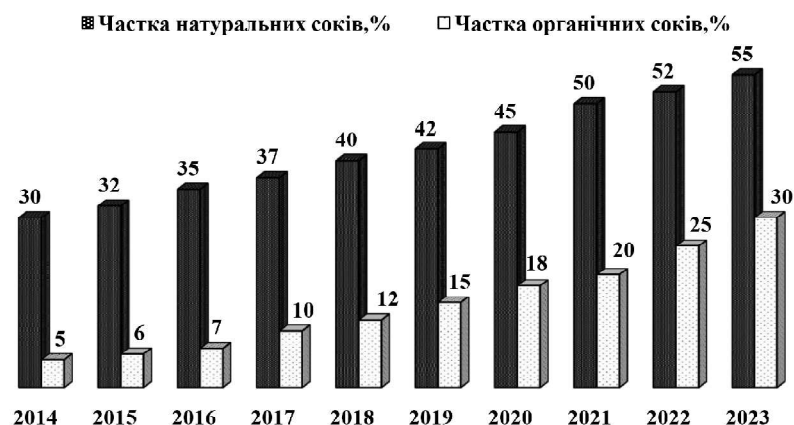

Рис. 3. Динаміка питомої ваги натуральних та органічних соків у загальному обсязі споживання

Джерело: сформовано автором за [10—12].

тами або овочами, що відповідають сучасним вимогам споживачів щодо якості та натуральності продукції.

За даними маркетингового агентства Pro-Consulting, на українському ринку соків продовжують домінувати вітчизняні виробники, особливо в сегменті соків прямого віджиму. Наприклад, у 2021 році значну частку ринку займали соки з яблук, вишень, а також спеціальні купажовані соки, що відповідало тренду на натуральні соки без консервантів. У 2023 році спостерігається аналогічна тенденція до натуральної продукції, причому ключові виробники продовжують інвестувати у вдосконалення технологій для задоволення попиту на здорове харчування та натуральні продукти, такі як соки з додаванням імбиру, ягід та інших природних компонентів.

Незважаючи на значні коливання обсягів виробництва, споживання соків в Україні у період 2014—2021 роки залишалось на відносно стабільному рівні — у межах 580—650 мл л. З початком війни споживання скоротилось на

Таблиця 8. Основні тенденції ринку сокової продукції України 2014—2023 рр.

Роки	Показник				
	Споживання, млн л	Експорт, млн л	Імпорт, млн л	Частка натуральних соків, %	Ціна на соки (середня) грн/л
2014	650	70	50,0	30	12
2015	580	65	45,0	32	14
2016	590	80	47,0	35	15
2017	600	100	48,0	37	16
2018	620	110	52,0	40	17
2019	635	120	75,0	42	18
2020	610	110	82,0	45	19
2021	625	130	90,0	50	21
2022	500	140	95,0	52	25
2023	510	145	100,0	55	27

Джерело: сформовано автором за [10—14].

125 млн л, що обумовлено як міграційними процесами, так і скороченням виробництва через зниження сировинної бази та переробних підприємств. У 2023 році відбулося незначне збільшення — на 10 млн л, що свідчить про певне зростання ринку (рис. 2).

За період дослідження спостерігається зміщення споживчих вподобань в бік натуральних та органічних соків, що створює нові можливості для виробників. Останніми роками відбулося збільшення частки натуральних та органічних соків: частка натуральних соків зростає з 30% до 55%, а

органічних — з 5% до 30% (рис. 3).

Через зниження купівельної спроможності населення, економічну нестабільність і втрату частини територій, які раніше споживали та виробляли сокову продукцію відбулися зрушення на ринку в сторону скорочення асортименту пропонуваного соку на ринку. Це змусило українців шукати дешевші альтернативи сокам, а також зменшити загальне споживання такої продукції, що не входить до переліку товарів першої необхідності. В свою чергу, це призвело до того, що виробники зіткнулися із такими труднощами як: подорожчання сировини (особливо фруктів) та логістичні проблеми, пов'язані з територіальною ізоляцією регіонів.

Все це відобразилось на ціні кінцевого продукту [10—12] та призвело до того, що за останнє десятиліття відбулося зростання цін на сокову продукцію: середня ціна зросла з 12 грн/л у 2014 році до 27 грн/л у 2023 році.

Характеризуючи вплив війни на рівень споживання варто зазначити, що відбулося падіння рівня споживання соків з 650 млн л у 2014 році до 510 млн л у 2023 році. Натомість експорт сокової продукції стабільно зростає, досягнувши 145 млн л у 2023 році, що вказує на успішний розвиток даного сегмента (табл. 8).

На споживання соків впливає, насамперед, ціна та частка натуральних соків. Меншою мірою — зростання експорту. Окрім того, суттєвий вплив має рівень інвестиційної активності та купівельна спроможність населення.

Отже, основні чинники, що визначають релевантність і перспективи розвитку українського ринку сокової продукції наступні (рис. 4).

Рис. 4. Тенденції функціонування ринку сокової продукції в умовах війни

Джерело: узагальнено автором.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Попит на натуральні соки зростає у зв'язку з трендом на здорове харчування. Споживачі активно шукають продукти без доданих цукрів, консервантів і штучних добавок, що робить натуральні та органічні соки привабливими. У соковій категорії популярністю користуються фреші, смузі та соки холодного віджиму. Ринок продовжує розвиватися за рахунок інноваційних методів переробки, що направлені на максимальне збереження поживних речовин.

Споживачі шукають різноманітність і нові смаки, що стимулює компанії вводити інноваційні смаки та мікси. Комбінування соків із суперфудами (наприклад, з імбирем, куркумою, ягодами — як було виявлено в ході аналізу асортименту основних виробників) сприяє збільшенню інтересу до сокової продукції з додатковими перевагами для здоров'я.

Спостерігається сезонність соків (наприклад, яблучних, вишневих) стимулює інтерес до соків із локальної сировини. Це сприяє підтримці місцевих виробників і знижує витрати на транспортування. Таким чином, локальні виробники мають можливість скоротити ланцюжок постачання, пропонуючи продукцію з меншим екологічним слідом і швидшим термі-

ном доставки до споживачів. В цілому, конкуренція на ринку соків залишається високою, що стимулює компанії покращувати якість і впроваджувати інновації. Вартість сировини, економічна ситуація та коливання попиту впливають на ціноутворення, тому компаніям необхідно ефективно адаптуватися до змін.

Наукову статтю підготовлено в межах виконання Науково-дослідної роботи "Розбудова систем агропромислових ринків України в умовах повоєнного відновлення та євроінтеграції" (державний реєстраційний номер 0124U003609).

Література:

1. ДСТУ 6081:2009. Соки та нектари. Загальні технічні умови. [Чинний від 2010-01-01]. Вид. офіц. Київ: ДП "УкрНДНЦ", 2009. 22 с.
2. ДСТУ 2163:2022. Консерви. Соки фруктові натуральні. Технічні умови. [Чинний від 2022-05-01]. Вид. офіц. Київ: ДП "УкрНДНЦ", 2022. 25 с.
3. ДСТУ 7292:2021. Гігієна харчової продукції. Загальні принципи. [Чинний від 2021-06-01]. Вид. офіц. Київ: ДП "УкрНДНЦ", 2021. 15 с.
4. ДСТУ 4868:2007. Продукти харчові. Методи контролю мікробіологічних показників. [Чинний від 2007-09-01]. Вид. офіц. Київ: ДП "УкрНДНЦ", 2007. 18 с.

5. ДСТУ 4518:2008. Продукти харчові. Маркування для споживачів. [Чинний від 2008-01-01]. Вид. офіц. Київ: ДП "УкрНДНЦ", 2008. 14 с.
6. ДСТУ 9126:2021. Соки фруктові концентровані. Технічні умови. [Чинний від 2022-07-01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2021.
7. ДСТУ ISO 23393:2019. Плоди граната. Технічні умови та методи випробування. [Чинний від 2019-09-01]. Вид. офіц. Київ: Держспоживстандарт України, 2019.
8. Directive 2001/112/EC. Європейська директива щодо фруктових соків та подібної продукції.
9. Бабій О., Бондаренко Є., Івченко Д. Аналіз та перспективи розвитку ринку соків і сокової продукції. Вісник ЛТЕУ. Технічні науки. Львів: Львівський торговельно-економічний університет. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-tech/article/view/297> (дата звернення 05.06.2025).
10. Pro-Consulting. Огляд ринку соків в Україні, 2021—2023 рр. URL: <https://pro-consulting.ua> (дата звернення 02.06.2025).
11. Agravery. Ситуація на ринку соків України: аналіз і прогнози. URL: <https://www.agravery.com> (дата звернення 05.06.2025).
12. Koloro. Аналіз ринку соків в Україні: тенденції та основні виробники. URL: <https://www.koloro.ua> (дата звернення 04.06.2025).
13. 0222 Marketing Agency. Аналітика ринку соків України. URL: <https://0222.agency>. (дата звернення 05.06.2025).
14. AgroStats. Статистичний огляд ринку сільського господарства України. URL: <https://agrostats.uhmi.org.ua>. (дата звернення 05.06.2025).
15. Tanasiichuk A. та ін. Innovative Methods of Assessing the Efficiency of Internet Communications of Enterprises. *European Journal of Sustainable Development*, 2022, 11 (2), 15. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2022.v11n2p15>. (дата звернення 05.06.2025).
16. AgroPortal.ua. Названо лідерів з продажу соку в Україні. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraine/nazvano-lideriv-z-prodazhu-soku-v-ukrajini> (дата звернення 05.06.2025).
17. TechHorticulture. ТОП-10 соків України: Продукція яких виробників стала найкращою за результатами Народної дегустації? URL: <https://techhorticulture.com/top-10-sokiv-ukraini-narodni-degustacii> (дата звернення 05.06.2025).
18. NV. Найбільші виробники пива та соків у 2022 році значно скоротили продажі в Україні. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/novyny/naybilshi-vyrobnyky-pyva-sokiv-skorotyly-prodazhi-v-ukraini.html> (дата звернення 05.06.2025).
19. Соколюк М. П. Цифрова трансформація каналів збуту агропродовольчої продукції в Україні. Маркетинг і цифрові технології. 2024. № 1 (15). С. 62—69.
20. Державна митна служба України. Статистика та реєстри. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> (дата звернення 05.06.2025).
21. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 05.06.2025).
22. Українська асоціація аграрного експорту. Експорт соків та динаміка виробництва яблучного концентрату, аналіз ринку за 2022—2023 рр. URL: <https://uaexport.org/2023/05/30/ukrayina-vhodit-do-pereliku-dvadsyati-najbilshih-eksporteriv-sokiv/> (дата звернення 05.06.2025).
23. Pro-Consulting. Ринок соків, смузі та фруктового пюре в Україні: нові тренди та обсяги виробництва у контексті воєнного періоду. URL: <https://pro-consulting.ua> (дата звернення 05.06.2025).
24. Porter M. *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. New York: Free Press, 1980. 396 p.
25. Scherer F. M., Ross D. *Industrial Market Structure and Economic Performance*. 3rd ed. Boston: Houghton Mifflin, 1990. 764 p.
26. Christopher M. *Logistics & Supply Chain Management*. 5th ed. Harlow: Pearson Education, 2016. 300 p.
27. Ivanov D. Viable supply chain model: integrating agility, resilience and sustainability perspectives — lessons from and thinking beyond the COVID-19 pandemic. *Annals of Operations Research*. 2020. Vol. 1—21. DOI: 10.1007/s10479-020-03640-6
28. Петрова І. М. Адаптація аграрного бізнесу до умов війни в Україні. *Економіка АПК*. 2022. № 11. С. 45—52.
29. Коваленко О. В. Стратегії розвитку агропродовольчих підприємств в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Полісся*. 2023. № 2 (30). С. 101—107.

References:

1. Derzhspozhyvstandart Ukrainy (2009), DSTU 6081:2009, Soky ta nektary. Zahalni tekhnichni umovy [Juices and nectars. General technical requirements], Derzhspozhyvstandart Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
2. Derzhspozhyvstandart Ukrainy (2022), DSTU 2163:2022, Konservy. Soky fruktovi natu-

ralni. Tekhnichni umovy [Canned foods. Natural fruit juices. Technical requirements], Derzhspozhyvstandart Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

3. Derzhspozhyvstandart Ukrainy (2021), DSTU 7292:2021, Hihiiena kharchovoi produktsii. Zahalni pryntsyipy [Food hygiene. General principles], Derzhspozhyvstandart Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

4. Derzhspozhyvstandart Ukrainy (2007), DSTU 4868:2007, Produkty kharchovi. Metody kontroliu mikrobiolohichnykh pokaznykiv [Food products. Methods of microbiological control], Derzhspozhyvstandart Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

5. Derzhspozhyvstandart Ukrainy (2008), DSTU 4518:2008, Produkty kharchovi. Markuvannia dlia spozhyvachiv [Food products. Labelling for consumers], Derzhspozhyvstandart Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

6. Derzhspozhyvstandart Ukrainy (2021), DSTU 9126:2021, Soky fruktovi kontsentrovani. Tekhnichni umovy [Concentrated fruit juices. Technical requirements], Derzhspozhyvstandart Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

7. Derzhspozhyvstandart Ukrainy (2019), DSTU ISO 23393:2019, Plody hranata. Tekhnichni umovy ta metody vyprobuвання [Pomegranate fruits. Technical specifications and test methods], Derzhspozhyvstandart Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

8. European Commission (2001), "Directive 2001/112/EC relating to fruit juices and certain similar products", available at: <https://eur-lex.europa.eu> (Accessed 10 May 2025).

9. Babii, O., Bondarenko, Ye. and Ivchenko, D. (2024), "Analysis and prospects for the development of the juice market", Visnyk LTEU. Tekhnichni nauky, vol. 20, available at: <http://journals-lteu.lviv.ua/index.php/visnyk-tech/article/view/297> (Accessed 13 May 2025).

10. Pro-Consulting (2023), "Juice market overview in Ukraine", available at: <https://pro-consulting.ua> (Accessed 13 May 2025).

11. Agravery (2023), "Juice market in Ukraine: analysis and forecasts", available at: <https://www.agravery.com> (Accessed 13 May 2025).

12. Koloro (2023), "Juice market analytics in Ukraine", available at: <https://www.koloro.ua> (Accessed 13 May 2025).

13. 0222 Marketing Agency (2023), "Juice market analytics in Ukraine", available at: <https://0222.agency> (Accessed 13 May 2025).

14. AgroStats (2023), "Agricultural market statistical review", available at: <https://agro-stats.uhmi.org.ua> (Accessed 13 May 2025).

15. Tanasiichuk, A., Kovalchuk, S., Sokoliuk, K., Sokoliuk, S., Liubokhynets, L. and Sirenko, S. (2022), "Innovative Methods of Assessing the Efficiency of Internet Communications of Enter-

prises", European Journal of Sustainable Development, Vol. 11, No. 2, p. 15. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2022.v11n2p15>.

16. AgroPortal.ua (2023), "Top juice brands in Ukraine", available at: <https://agroportal.ua/news/ukraina/nazvano-lideriv-z-prodazhu-sokiv-ukrajini> (Accessed 13 May 2025).

17. TechHorticulture (2023), "Top-10 Ukrainian juice brands", available at: <https://techhorticulture.com/top-10-sokiv-ukraini-narodni-degustacii> (Accessed 13 May 2025).

18. NV (2023), "Major beer and juice producers reduced sales", available at: <https://biz.nv.ua/ukr/novyny/naybilshi-vyrobniky-pyva-sokiv-skorotyly-prodazhi-v-ukraini.html> (Accessed 13 May 2025).

19. Sokoluk M.P. (2024), "Digital transformation of agri-food distribution", Marketynh i tsyfrovi tekhnolohii, vol. 1 (15), pp. 62—69.

20. State Customs Service of Ukraine (2023), "Statistics and registers", available at: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> (Accessed 13 May 2025).

21. State Statistics Service of Ukraine (2023), "Official website", available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 13 May 2025).

22. Ukrainian Agrarian Export Association (2023), "Juice export and apple concentrate dynamics", available at: <https://uaexport.org/2023/05/30/ukrayina-vhodit-do-perelikudvadtsyati-najbilshih-eksporteriv-sokiv/> (Accessed 13 May 2025).

23. Pro-Consulting (2023), "Juice, smoothie and puree market", available at: <https://pro-consulting.ua> (Accessed 13 May 2025).

24. Porter, M. (1980), Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors, Free Press, New York, USA.

25. Scherer, F.M. and Ross, D. (1990), Industrial Market Structure and Economic Performance, 3rd ed., Houghton Mifflin, Boston, USA.

26. Christopher, M. (2016), Logistics & Supply Chain Management, 5th ed., Pearson Education, Harlow, UK.

27. Ivanov, D. (2020), "Viable supply chain model: integrating agility, resilience and sustainability perspectives — lessons from and thinking beyond the COVID-19 pandemic", Annals of Operations Research, Vol. 1—21. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10479-020-03640-6>.

28. Petrova, I.M. (2022), "Adaptation of agribusiness under war conditions", Ekonomika APK, vol. 11, pp. 45—52.

29. Kovalenko, O.V. (2023), "Strategies for development of agri-food enterprises", Naukovyi visnyk Polissia, vol. 2 (30), pp. 101—107.

Стаття надійшла до редакції 09.06.2025 р.